

исполнением таких функций государственных органов, задачей которых является обеспечение охраны земель.

Позиция хозяйственных судов относительно определения подведомственности земельных споров была также поддержана Пленумом Высшего специализированного суда Украины по рассмотрению гражданских и уголовных дел, который принял постановление № 3 от 01.03.2013 «О некоторых вопросах юрисдикции общих судов и определения подсудности гражданских дел» [16]. В п. 6 данного постановления отмечается, что при решении вопросов, связанных с компетенцией судов по спорам, возникающим из земельных отношений суд должен выяснить, является ли спор частноправовым или публично-правовым; возник ли спор из отношений, урегулированных нормами гражданского права, связаны ли эти отношения с осуществлением сторонами гражданских или иных имущественных прав на земельные участки на основе равенства; возник ли спор по обжалованию решений, действий или бездействия субъекта властных полномочий при реализации им управленческих функций в сфере земельных правоотношений. Земельные отношения, субъектами которых являются физические или юридические лица, органы местного самоуправления, органы государственной власти, а объектами – земли в пределах территории Украины, земельные участки и права на них, в том числе на земельные доли (паи), регулируются земельным и гражданским законодательством на принципах обеспечения юридического равенства прав их участников, обеспечение гарантий прав на землю. В соответствии с этим, споры, возникающие из земельных отношений, в которых хотя бы одной из сторон является физическое лицо, несмотря на участие в них субъекта властных полномочий, рассматриваются в порядке гражданского судопроизводства.

Выводы. Подытоживая, еще раз подчеркнем, что проблему разграничения компетенции судов при рассмотрении земельных споров не следует решать сугубо формально, принимая во внимание только правовой статус участников спора. Учитывая комплексный характер земельных отношений и использование различных методов их правового регулирования, в каждом отдельном случае следует определить характер спорных отношений, то есть их принадлежность к сфере публичного или частного права, и, как следствие, применить соответствующие таким спорным отношениям формы судопроизводства.

Список использованных источников

1. Узагальнення судової практики розгляду господарськими судами справ, пов'язаних із земельними відносинами // Вісник господарського судочинства – 2010 р. – № 1.
2. Рекомендації Вищого господарського суду України від 02.02.10 № 04–06/15 «Про практику застосування господарськими судами земельного законодавства».
3. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України 24.10.2011 № 10 «Про деякі питання підвідомчості і підсудності справ господарським судам» // Вісник господарського судочинства – 2011 р. – № 6. – 13 с.
4. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України № 8 від 20.05.2013 «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0008760>.
5. Гончар Любов. У сфері земельних відносин загальносуспільні інтереси переважають над приватними інтересами окремих власників // Адміністративне право, № 21 (1008) 21.05–27.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zib.com.ua/ua/3250-publiczna_dominanta.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України у 2 т. / За відповід. ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – Т. I. – 832 с.
7. Рішення Конституційного Суду України № 10–рп/2010 у справі за конституційним поданням Вищого адміністративного суду України щодо офіційного тлумачення положень частини першої ст. 143 Конституції України, пунктів «а», «б», «в», «г» ст. 12 Земельного кодексу України, п. 1 ч. 1 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України // Офіційний вісник України від 23.04.2010 – 2010 р. – № 27. – 31 с.
8. Інертність правової свідомості як причина юрисдикційної колізії. Інтерв'ю Голови Вищого адміністративного суду України Олександра Пасенюка газеті «Правовий тиждень» // «Правовий тиждень» № 18–19 (248–240) 17 травня 2011 року.
9. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 16.04.04 № 7 «Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ» із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 19 березня 2010 р. № 2 // Вісник Верховного суду України – 2010 р. – № 4. – 4 с.
10. Андрейцев В.І. Об'єкти земельних правовідносин за новим Земельним кодексом України // Науково-практичні коментарі. – 2002. – № 2. – С. 3–19.
11. Носік В.В. Земля як об'єкт права власності // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Юридичні науки, 2000. – Вип. 38. – С. 33–40.
12. Носік В.В. Право власності на землю Українського народу : [монографія]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 507 с.
13. Шульга М.В. Актуальні проблеми правового регулювання земельних відносин в сучасних умовах : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.06. – Харків, 1998. – 369 с.
14. Мірошніченко А.М. Земельне право України : [навчальний посібник]. – К. : Інституту законодавства Верховної Ради України, 2007. – 432 с.
15. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.05.2011 № 6 «Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин» // Вісник господарського судочинства від 2011. – 2011. – № 6. – 13 с.
16. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 3 «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 01.03.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13/print1360179012474643>.

УГОЛОВНОЕ ПРАВО, УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

УДК 343.1

КРИМИНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ ГРОМАДСЬКІЙ БЕЗПЕЦІ

Олег КИРИЧЕНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
начальник кафедри оперативного-розшукової діяльності та спеціальної техніки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

SUMMARY

The objective and subjective criminal and law elements essential to the offence, provided for by the Article 259 of the Criminal Code of Ukraine are analysed. On the basis of the investigation the proposals to improve the Criminal legislation of Ukraine, concerning the sanctions for wittingly inveracious notice about public security endangering are made.

Based on the research of criminal signs a false message about the threat to public safety offered: Section IX of the Criminal Code Ukraine called “crimes against the general public safety”; lower the age of criminal liability for false report of a threat to public safety from 16 to 14 years of age and under Part 2 of Article 22 of the Criminal Code to supplement Ukraine indication of st.259; considered property damage caused in a large scale, if the actual losses represent the amount which a thousand or more times the income tax exemption at the time of the crime. Also, the authorized version of Art. 259 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: public security, offence against public security, wittingly inveracious notice, dishonesty, information.

АНОТАЦІЯ

У роботі проаналізовано об'єктивні та суб'єктивні кримінально-правові ознаки складу злочину, передбаченого ст. 259 КК України. На підставі отриманих у ході дослідження результатів розроблено пропозиції щодо вдосконалення кримінального законодавства України, що передбачає відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці.

На підставі дослідження кримінально-правових ознак неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці запропоновано: розділ IX Особливої частини КК України назвати «Злочини проти загальної громадської безпеки»; знизити вік кримінальної відповідальності за вчинення неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці з 16-ти до 14-ти років та відповідно доповнити ч. 2 ст. 22 КК України вказівкою на ст. 259; майновою шкодою вважати заподіяною в особливо великих розмірах, якщо реальні збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину. Також запропоновано авторський варіант ст. 259 КК України.

Ключові слова: громадська безпека, злочини проти громадської безпеки, завідомо неправдиве повідомлення, обман, інформація.

Постановка проблеми. Злочини проти громадської безпеки належать до числа найбільш небезпечних та розповсюджених в Україні. Вони створюють загрозу життю і здоров'ю людей, власності, довкіллю, нормальній діяльності підприємств, установ та організацій. Різновидом таких злочинів є неправдиві повідомлення про загрозу громадській безпеці, котрі набули в сучасних умовах характеру своєрідної епідемії. Жодного дня не проходить без повідомлення в засобах масової інформації про евакуацію пасажирів та персоналу аеропортів, метрополітену, вокзалів, учнів шкіл, глядачів кіноконцертних закладів, працівників підприємств, установ та організацій через повідомлення про загрозу вибуху, отруєння тощо. Тому правоохоронні органи вимушені реагувати на таку інформацію, відволікаючи на перевірку цих повідомлень значні людські та матеріальні ресурси,

призупиняючи роботу підприємств, установ, організацій. Це істотно дезорганізує життєдіяльність суспільства, виробничий процес, породжує неправдиві чутки, сіє паніку серед населення, викликає страх і невпевненість у громадян, завдає значної економічної шкоди, тобто суттєво порушує загальну громадську безпеку.

З огляду на такий стан справ у 1993 р. Кримінальний кодекс України (далі – КК України) було доповнено ст. 206 «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності». До введення цієї норми відповідальність за вказані дії наставала за ч. 2 ст. 206 цього Кодексу як за злісне хуліганство, що не в повній мірі відповідало сутності вказаного злочину.

У КК України 2001 р. законодавець зберіг означену заборону (ст. 259), редакційно змінивши назву статті та

характеристику диспозиції відповідної норми, від чого зміст складу злочину суттєвих змін не зазнав [1].

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що значна поширеність завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, недостатня теоретична розробленість проблеми протидії цьому явищу кримінально-правовими засобами, а також неефективне застосування ст. 259 КК України вимагає удосконалення зазначеної кримінально-правової норми.

Проблеми кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 259 КК України, у тій чи іншій мірі розглядалися в публікаціях В.П. Ємельянова, О.В. Кириченка, В.С. Комісарова, В.М. Куца, В.А. Ліпкана, П.С. Матишевського, В.О. Навроцького, В.П. Тихого, О.М. Храмцова, В.М. Шевчука. Разом з тим, на сьогодні існує недосконалість законодавчої регламентації кримінальної відповідальності за вказаний злочин.

Метою та завданнями цієї статті є аналіз об'єктивних і суб'єктивних кримінально-правових ознак складу злочину, передбаченого ст. 259 КК України, та внесення пропозицій щодо удосконалення зазначеної кримінально-правової норми.

Виклад основного матеріалу. Ст. 259 КК України передбачає кримінальну відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, тобто за завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками.

Родовим об'єктом злочинів проти громадської безпеки є громадська безпека як значна цінність, тобто стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави від негативних наслідків явищ соціального, природного або техногенного характеру, а також підтримка достатнього рівня такої захищеності для нормального їх функціонування. Громадська безпека як родовий об'єкт кримінально-правової охорони розподілена сьогодні в кримінальному законодавстві України на три самостійні види: загальна, виробнича та транспортна, котрі є видовими об'єктами кримінально-правової охорони [2, с. 189]. Тому видовим об'єктом злочину, передбаченого ст. 259 КК, є загальна громадська безпека.

Безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 259 КК, є загальна безпека, яка розглядається як цінність, що потерпає тільки від одного злочину – неправдивого повідомлення про небезпеку. Термінологічно назва безпосереднього об'єкта цього злочину співпадає з назвою його видового об'єкту, але за обсягом, змістом, сутністю вони не тотожні, оскільки загальна безпека як видовий об'єкт – це цінність, що потерпає не від одного злочину, а від цілого виду злочинів, перерахованих у розділі IX Особливої частини КК.

Злочин, передбачений ст. 259 КК, окрім громадської безпеки, завдає шкоди або ставить під загрозу настан-

ня такої шкоди й інші цінності, котрі є додатковими безпосередніми його об'єктами. Сюди можна віднести такі з них, як життя та здоров'я громадян, власність. Однак життя та здоров'я громадян будуть додатковими об'єктами цього злочину тільки в тому випадку, коли в діях суб'єкта буде відсутній умисел на позбавлення життя та заподіяння шкоди здоров'ю громадян. Додатковий об'єкт злочину, що розглядається, є факультативним, оскільки цінності, які його утворюють, зазнають шкоди не в усіх випадках його вчинення.

Чітка визначеність видів громадської безпеки та ієрархії об'єктів кримінально-правової охорони породжує сумнів у правильності назви розділу IX та ст. 259 КК, а також її відповідності їх змісту. Назва цього розділу стосується змісту родового об'єкта кримінально-правової охорони, тоді як розділ IX присвячено охороні видового об'єкта – загальної громадської безпеки, тому, на нашу думку, цей розділ Особливої частини КК слід назвати «Злочини проти загальної громадської безпеки», а назву ст. 259 КК скоротити та привести у відповідність до назви цього розділу. Громіздка і не досить точна назва статті гальмує швидке сприйняття її змісту під час теоретичного вивчення та практичного застосування.

Злочин, передбачений ст. 259 КК, відносять до так званих предметних. Предмет злочину зазвичай прямо вказується в диспозиції кримінально-правової норми. У багатьох випадках предмет злочину в законі не називається, тому відомості про нього здобуваються шляхом тлумачення змісту правової норми. Останнє стосується і складу злочину, передбаченого ст. 259 КК. На перший погляд здається, що предметом цього злочину є неправдиві відомості про небезпеку, про які йдеться в цій статті, але насправді предмет цього злочину в тексті закону не вказано. Зі змісту ст. 259 випливає, що ним є інформація про відсутність загрози громадській безпеці. Саме вона нерозривно пов'язана з об'єктом цього злочину – загальною громадською безпекою.

Неправдива ж інформація, яка названа в цій статті, є не чим іншим, як засобом вчинення злочину. Підмінюючи в процесі його вчинення правдиву інформацію про відсутність громадської небезпеки неправдивою, суб'єкт використовує останню саме як засіб вчинення злочину, тобто засіб трансформації громадської безпеки в стан небезпеки.

З огляду на сказане, предметом неправдивого повідомлення про небезпеку є інформація, котра містить відомості про відсутність небезпеки як необхідного компонента громадської безпеки. Впливаючи на неї шляхом перекручення її змісту (тобто перетворюючи правдиву інформацію на неправдиву), суб'єкт вчинює злочин, передбачений ст. 259 КК.

Суспільна небезпечність злочину, передбаченого ст. 259 КК, полягає в тому, що неправдиве повідомлення про небезпеку порушує нормальний ритм життя суспільства і держави, вносить елементи дезорганізації

в діяльність установ, організацій і підприємств, порушує роботу транспорту, породжує неправдиві чутки, сіє паніку серед населення, завдає значної економічної шкоди державі.

Зазначене діяння має такі ознаки:

1) містить вигадані відомості про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, наявність отруйних речовин у громадських місцях, які ставлять під загрозу життя та здоров'я громадян, епідемія тощо);

2) характеризується правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресовано, як реальна загроза безпеці;

3) заявникові заздалегідь відомо про відсутність загрози безпеці в дійсності.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони будь-якого злочину є діяння у формі дії або бездіяльності. У складі злочину, передбаченого ст. 259 КК, воно проявляється лише у своїй активній формі, тобто як дія, оскільки повідомити про щось шляхом бездіяльності практично неможливо.

З точки зору об'єктивної сторони законодавець надає поняттю «повідомлення» значення дії. Саме здійснення повідомлення суб'єкт злочину, що розглядається, приносить певному споживачу інформацію про ніби існуючу загрозу громадській безпеці. При цьому інформація сама по собі ще не є причиною якихось змін у зовнішньому світі. Вона виступає лише компонентом процесу, що активізує породження чогось, сигналом, каталізатором, що ініціює цей процес, тобто носієм причини. Одержання людиною певної інформації створює сприятливу обстановку для певної її реакції, виступає фактором, який зумовлює відповідну поведінку. Передача інформації, яка викликає зміни в психіці людини, може породжувати шкідливі зміни зовнішнього світу. Для того, щоб інформація вплинула, вона повинна бути «розкодованою». Людина повинна не просто побачити чи почути щось, а неодмінно усвідомити зміст того, що вона сприймає органами почуттів. Ніяка інформація не матиме впливу, якщо вона містить у собі незрозумілі слова або викладена мовою, яка незрозуміла для людини-приймача інформації.

Важливе значення для характеристики злочинної дії має спосіб вчинення злочину, тобто сукупність (система) прийомів і методів, які використовуються при вчиненні злочину [3, с. 108]. Сутність способу вчинення злочину полягає в тому, що він являє собою внутрішню властиву йому операційну, динамічну своєрідність виконання дії [4, с. 34]. Своєрідність повідомленню про неіснуючу загрозу громадській безпеці надає, на наш погляд, обман, який, таким чином, і є способом вчинення цього злочину. Спосіб дії, який безпосередньо належить їй, «прихований» в ній, є найважливішою характеристикою дії, яка свідчить про

якісну її своєрідність. Причому взаємозв'язок способу вчинення злочину і дії може бути настільки тісним, що спосіб іноді по суті збігається з дією. Саме це спостерігається при повідомленні про неіснуючу загрозу громадській безпеці. Проте це зовсім не означає, що дія тотожна способу, поглинає його, або, навпаки, спосіб заміняє дію і тим самим виключає його [5, с. 34].

Повідомляти про неіснуючу загрозу означає обманювати. Отже обман і є прихованою в діянні його своєрідністю, характерною саме для способу вчинення діяння. Зовні його «не видно» і в цьому специфіка обману як інформаційного, а не фізичного способу вчинення злочину. Обман впливає не на тіло потерпілого, а на його свідомість, що породжує викривлення уяви про щось, а за тим деформує і волю потерпілого.

Способи обману можна поділити на вербальні (словесні) і невербальні. Вербальний обман може бути двох форм: усний та письмовий, і виражається в судженнях про речі, явища, їх властивості тощо. До невербального обману відносять обмірювання, обважування, використання форменого одягу та інші подібні дії. Вони або заміняють слова, або підкріплюють їх [6, с. 154]. Для неправдивого повідомлення про небезпеку характерна вербальна форма обману.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 259 КК, є також засіб вчинення цього злочину, під яким слід розуміти ті предмети, за допомогою яких суб'єкт вчинює злочин.

Засоби вчинення злочину не в усіх випадках відображені в кримінальному законі, а можуть впливати з його тлумачення. Для кримінально-правової норми, передбаченої ст. 259 КК, це не характерно, оскільки неправдиве повідомлення прямо вказане в тексті цієї статті, але постає питання, що ж у складі цього злочину є неправдивим – діяння чи засіб вчинення злочину, або іншими словами, що означають слова «неправдиве повідомлення» в назві та тексті ст. 259 КК – діяння чи засоби його вчинення? На нашу думку, неправдивою є сама інформація, тобто повідомлення як засіб вчинення злочину. Діяння ж у складі цього злочину, якщо його розглядати у відриві від вказаного засобу вчинення, є цілком правдивим, тобто реально існуючим, таким, що відбувається чи відбулося, як є правдивим заволодіння чужим майном шляхом обману в складі шахрайства чи переміщення шляхом обману цінностей через митний кордон у складі контрабанди. Тому назву ст. 259 КК та текст диспозиції необхідно змінити. Більш точним їх визначенням було б, на наш погляд, наступне: «Повідомлення неправдивих відомостей про загрозу громадській безпеці». У такому контексті термін «повідомлення» однозначно сприймався б як такий, що описує дію, а не засіб вчинення злочину. Засобом вчинення вказаного злочину в цьому випадку виступили б неправдиві відомості, тобто інформація про неіснуючу для громадської безпеки загрозу.

Поширення неправдивих відомостей стає небезпечним для особистості, суспільства і держави тоді, коли містить інформацію про загрозу життя громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. У деяких випадках така неправда може стати причиною непоправної помилки. Природно, що закон не може залишатись байдужим до поширення таких відомостей і тому передбачає систему засобів протидії та його попередження, у тому числі й кримінальну відповідальність за вчинення цих дій.

Отже, у складі злочину, передбаченого ст. 259 КК, відомості є неправдивими. Неправду як особливу психологічну реалію розглядають у двох аспектах: як результат і як процес. Результатом у цьому випадку є сприйняття людиною, якій повідомляють неправду (невідповідної дійсності інформації). Процес же полягає в тій динаміці душевного стану, що відбувається в зазначеній особі [7, с. 11].

Повідомлення про неіснуючу небезпеку може бути відкритим або таємним (анонімним), що частіше трапляється в повсякденному житті. Анонімним визнається повідомлення, під час якого виконавець приховує своє ім'я. Воно може здійснюватись у формі листа без підпису чи за підписом іншої особи, яка насправді існує, але не причетна до цього листа, телефонного дзвінка тощо [8, с. 114].

Повідомлення про загрозу громадській безпеці здійснюються усно, письмово, через засоби масової інформації, з використанням телефону, радіо чи інших технічних засобів. Одним з найпоширеніших його видів є повідомлення з використанням телефону. У засобах масової інформації це явище навіть отримало назву – «телефонний тероризм», що з юридичної точки зору не зовсім адекватно відображає його сутність. Застосування цього виду передачі інформації дає можливість злочинцеві тривалий час або й зовсім не бути встановленим і притягнутим до кримінальної відповідальності.

Адресатом неправдивого повідомлення можуть виступати органи державної влади та управління, правоохоронні органи, службові особи установ, організацій і підприємств, а також фізичні і юридичні особи, котрі зобов'язані або змушені на цю інформацію реагувати. Якщо повідомлення, що надійшло, стосується інтересів приватних осіб, то і вони можуть виступати адресатом неправдивого повідомлення про небезпеку (мешканці будинку, пасажери літака тощо).

Склад злочину, передбаченого ч. 1 ст. 259 КК, належить до формальних не усічених. Законодавець штучно «урізав» його, зробивши формальним, щоб посилити дію закону. Цей злочин вважається закінченим з моменту доведення неправдивих відомостей про вказану загрозу до відома адресата. При цьому «доведення» слід розглядати не як процес дії, а як її результат. Тому лише факт усвідомлення адресатом характеру загроз, що містяться в цьому повідомленні, може свідчити про закінчення

вчинення злочину. Отримані, але не усвідомлені щодо їх характеру відомості є засобом вчинення лише замаху на вчинення цього злочину. Дії особи, припинені на стадії відправки відомостей про неіснуючу загрозу громадській безпеці, утворюють лише замах на зазначений злочин.

Якщо особа умисно створює умови для здійснення повідомлення про неіснуючу небезпеку, але ще не починає виконувати його об'єктивну сторону, її дії є готуванням до злочину. Готування до повідомлення відомостей про неіснуючу загрозу громадській безпеці не є кримінально караним діянням через його невисоку суспільну небезпечність. При цьому готування до злочину необхідно відмежовувати від прояву умислу, який слід розглядати як прояв особою тим чи іншим способом (усно, письмово, іншим шляхом) наміру вчинити певний злочин.

Таким чином, об'єктивна сторона основного складу злочину, який розглядається, включає в себе суспільно небезпечне діяння – «повідомлення»; засіб вчинення злочину – «неправдиві відомості про загрозу громадській безпеці», які об'єднуються в способі його вчинення – обмані.

Об'єктивними кваліфікуючими ознаками цього злочину є спричинення тяжких наслідків та повторність.

Питання про сутність поняття «тяжкі наслідки» не знайшло однозначної відповіді в правничій літературі. Тяжкі наслідки – це оцінне поняття, яке не має чітких меж тлумачення. Незважаючи на це, український законодавець, вказавши в ч. 2 ст. 259 КК України на настання тяжких наслідків (у ст. 206 КК 1960 р. така обставина була відсутня), зробив вірно, оскільки в багатьох випадках від неправдивих повідомлень про небезпеку настають тяжкі суспільно небезпечні наслідки, а санкція частини першої цієї статті не відповідає ступеню суспільної небезпечності вчиненого. Це характерно, наприклад, для випадку, коли при проведенні складної хірургічної операції надходить анонімне повідомлення про мінування лікарні, у результаті чого під час евакуації хворий помирає; або коли надходить повідомлення про закладену вибухівку на залізничному вокзалі, що спричиняє порушення графіку руху потягів та інші збитки тощо.

Для правильної кваліфікації злочину, на нашу думку, у самому законі слід розшифрувати поняття «тяжкі наслідки». Визначення цього поняття доцільно зробити в такій редакції: «Діяння, якщо воно призвело до загибелі людей, заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесного ушкодження, або завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах».

На нашу думку, за аналогією з іншими злочинами проти громадської безпеки, під майновою шкодою в особливо великих розмірах слід вважати реальні збитки на суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Пропонуючи саме

такі параметри тяжких наслідків за вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 259 КК ми виходили з наступного:

1) єдиних критеріїв точного визначення розміру майнових збитків стосовно всіх складів злочинів не існує і не може існувати через суттєві відмінності їх об'єктивних і суб'єктивних ознак;

2) при визначенні такого розміру ми виходили з конкретних об'єктивних ознак саме цього злочину.

Ознаками повторності при вчиненні неправдивого повідомлення про небезпеку є такі дії, коли кожна з них має самостійний характер, а не є повторенням того самого повідомлення одному й тому ж адресатові кілька разів підряд. У деяких випадках повторністю слід вважати неодноразове повідомлення про загрозу громадській безпеці одному й тому ж адресатові, однак за умови, що на перше повідомлення відреагували відповідні органи влади і між першим та другим повідомленням пройшов певний час.

Склад цього злочину, не зважаючи на те, що він є кваліфікованим, залишається формальним, оскільки настання суспільно небезпечних наслідків не є необхідною ознакою його об'єктивної сторони. Він вважається закінченим з моменту вчинення дій, передбачених ч. 1 ст. 259 КК, повторно.

Для правильної кваліфікації неправдивого повідомлення про небезпеку необхідно відмежовувати продовжуваний злочин від повторності. Продовжуваним цей злочин слід визнавати тоді, коли неодноразові повідомлення адресатові вигаданих відомостей тотожного характеру, які мають загальну мету порушення громадської безпеки і охоплюються єдиним умислом, становлять у своїй сукупності один злочин.

Суб'єкт завідомо неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці є загальним. Це фізична, осудна особа, котра вчинила злочин, передбачений ст. 259 КК, у віці не молодше 16-ти років. Ми пропонуємо зниження мінімальної вікової межі кримінальної відповідальності особам, які вчинили передбачений цією статтею злочин, з 16-ти до 14-ти років у зв'язку з поширенням цього виду злочину серед неповнолітніх (близько 50% таких злочинів вчиняються особами цієї категорії), усвідомленням фактичного характеру та суспільної небезпеки своєї поведінки, керування своїми діями в момент вчинення злочину. На думку провідних психологів і юристів, неповнолітні в 14 років здатні:

1) у повному обсязі сприймати, запам'ятовувати та осмислювати інформацію;

2) усвідомлювати та оцінювати мотив та мету своїх дій;

3) простежувати можливі варіанти їх співвідношення з цінностями суспільства;

4) регулювати свою поведінку в кримінально значимих ситуаціях;

5) прогнозувати і враховувати можливі наслідки своїх дій для інших осіб.

Слід зазначити й про існування такого явища, як акселерація – прискорений фізичний розвиток

неповнолітніх, що не відповідає соціальному та етичному формуванню особистості. Відповідальність за означений злочин за кримінальним законодавством деяких країн СНД (наприклад, Російської Федерації та Казахстану) настає з 14-ти років.

Суб'єктивна сторона злочинів з формальними складами характеризується тільки прямим умислом. До того ж у диспозиції норми, передбаченої ст. 259 КК, є вказівка на завідомість неправдивого повідомлення. «Усвідомлювати», стосовно прямого умислу тотожне поняттю «знати», діяти явно, будучи впевненим у характері і властивостях, що визначають суспільну небезпеку діяння. Якщо такого усвідомлення немає, а має місце лише ймовірність щодо фактичних властивостей діяння, тобто неясне уявлення про його суспільно небезпечний характер (сумнів, припущення, невпевненість в існуванні ознак забороненого кримінальним законом діяння), то виключається навмисний характер цього діяння. Ймовірне припущення про наявність суспільної небезпеки діяння характерне для необережності, а не для умислу.

Отже, суб'єктивна сторона неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці характеризується тільки прямим умислом, тобто винний усвідомлює, що повідомляє про неіснуючу небезпеку і бажає цього. Непрямий умисел при вчиненні цього злочину виключається, оскільки він можливий лише в злочинах з матеріальним складом.

Особливістю складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 259 КК, є те, що він допускає наявність складної вини, тобто умислу до злочинного діяння і необережного ставлення до його можливих тяжких наслідків – заподіяння смерті, тяжкого або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, завдання майнової шкоди у великих розмірах, які повністю охоплюються ч. 2 ст. 259 КК і додаткової кваліфікації за ст. ст. 115, 121, 122, 194 КК не потребують.

З цього приводу може виникнути питання, а якщо особа умисно ставиться як до діяння, так і до його наслідків (заподіяння смерті, тілесних ушкоджень, завдання майнової шкоди)? У нашому випадку це є умисним злочином проти життя, здоров'я, власності. Але слід уточнити, що в цьому випадку має місце ідеальна сукупність злочинів, оскільки, по-перше, вчинене спричиняє шкоду не лише «кінцевим» цінностям, а насамперед громадській безпеці; по-друге, цього вимагає ч. 1 ст. 33 КК, в якій зазначено, що сукупністю злочинів визнається вчинення особою двох або більше злочинів, передбачених різними статтями або різними частинами однієї статті Особливої частини КК, за жоден з яких її не було засуджено.

У багатьох випадках неправдиві повідомлення про загрозу громадській безпеці вчиняються за наявності умислу, який виник раптово. При умислі, що виник раптово, злочин вчиняється особою відразу з моменту виникнення умислу. Умисел, який виник рапто-

во, формується в ситуації вчинення злочину в умовах конфлікту, у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, в інших обставинах, що сприяють вчиненню злочину [9, с. 39].

Важливу роль у характеристиці суб'єктивної сторони відіграють також мотив і мета злочину.

При застосуванні ст. 259 КК на практиці слід мати на увазі, що обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони цього злочину є первинна мета його вчинення – довести неправдиву інформацію до відома її отримувача. Вторинна, віддалена мета такого діяння на кваліфікацію не впливає, але враховується при індивідуалізації відповідальності.

Як свідчить практика, суб'єкт неправдивого повідомлення може мати за мету викликати неспокій людей, паніку або їх розгубленість. Це може бути бажання розважитись або помститися за нанесену образу чи відмову в його проханні з боку приватного, колективного чи державного об'єднання або з боку органів влади. Крім того, неправдиве повідомлення про загрозу громадській безпеці може бути здійснене злочинцями з метою забезпечення вчинення в іншому місці інших злочинів, скажімо реальних терористичних актів або розбійних нападів в момент, коли основні сили правоохоронних органів спрямовані на пошук неіснуючої вибухівки. У цьому випадку, матиме місце ідеальна сукупність неправдивого повідомлення про небезпеку та пособництва в другому злочині, оскільки таке повідомлення буде сприянням у вчиненні іншого злочину. Неправдиве повідомлення про небезпеку може ставити за мету й вивчення оперативних можливостей правоохоронних органів для використання цієї інформації під час вчинення інших злочинів, тобто своєрідним створенням умов для вчинення іншого злочину в майбутньому. У цьому випадку матиме місце ідеальна сукупність неправдивого повідомлення та готування до іншого злочину.

Отже, мета злочину, передбаченого ст. 259 КК, може бути різною. Тому в кожному конкретному випадку вона повинна з'ясуватися судом для правильної кваліфікації вчиненого та індивідуалізації заходів кримінально-правового впливу на суб'єкта злочинного вчинку.

Мотиви вчинення неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці також можуть бути різними: хуліганські спонукання, помста, ревності, заздрість, ненависть, користь тощо. Як свідчить практика, найбільш розповсюдженим є перший з вказаних мотивів. В основі хуліганських спонукань зазвичай лежить егоїзм, почуття озлобленості та незадоволеності, що виявляється в прагненні демонстративно проявити себе, висловити нарочито-показову зневагу до людей, суспільства, законів. Встановлення мотиву злочину не впливає на кримінальну відповідальність винного, проте має важливе значення для вирішення питання про визначення йому виду та міри покарання.

Висновки. Таким чином, проведено дослідження кримінально-правових ознак неправдивого повідомлення

про загрозу громадській безпеці дозволяє сформулювати наступні висновки.

По-перше, розділ IX Особливої частини КК України пропонується назвати «Злочини проти загальної громадської безпеки».

По-друге, пропонується знизити вік кримінальної відповідальності за вчинення неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці з 16-ти до 14-ти років та відповідно доповнити ч. 2 ст. 22 КК вказівкою на ст. 259.

По-третє, пропонується викласти ст. 259 КК у такій редакції:

«Повідомлення неправдивих відомостей про загрозу громадській безпеці.

1. Умисне повідомлення неправдивих відомостей про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, – карається позбавленням волі на строк ...

2. Те саме діяння, якщо воно призвело до загибелі людей, заподіяння тяжкого або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, або завдало майнової шкоди в особливо великих розмірах, або вчинене повторно – карається позбавленням волі на строк ...

Примітка. Майнова шкода вважається заподіяною в особливо великих розмірах, якщо реальні збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян на момент вчинення злочину».

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст.131.
2. Кириченко О.В. Громадська безпека як об'єкт кримінально-правової охорони / О.В. Кириченко // Право і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 185–190.
3. Кримінальне право України : загальна частина : [підручник] / [М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.] ; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х. : Юрінком Інтер – Право, 2001. – 416 с.
4. Панов М. Безпека як фундаментальна категорія в методології правознавства (до постановки проблеми) / М. Панов, В. Тихий // Вісник Академії правових наук України. – 2000. – № 3 (22). – С. 10–16.
5. Панов Н.И. Способ совершения преступления и уголовная ответственность / Н.И. Панов. – Х. : Вища школа, Изд-во при Харьковском университете, 1982. – 161 с.
6. Кригер Г.А. Квалификация хищений социалистического имущества / Г.А. Кригер. – М. : Юридическая литература, 1974. – 358 с.
7. Симоненко С.И. Психологические основания оценки ложных и правдивых сообщений / С.И. Симоненко : дис... канд. психол. Наук : спец. 19.00.05 «Социальная психология» – М., 1998. – 114 с.
8. Юридична енциклопедія в 6 т. / під ред. Ю. С. Шемшученко та інших. – Т. 1 : А-Г. – К., 1998. – 672 с.
9. Лунеев В.В. Субъективное вменение / В.В. Лунеев. – М. : Спарк, 2000. – 70 с.